

De kleine kerk van Niekerk, gelegen op een wierde, behoort niet tot de meest opvallende onder de Groninger kerken. Door vergroting van de vensters en vooral door de pleisterlaag uit 1879 met de schijnvoegen is haar ouderdom aan de buitenkant moeilijk waar te nemen. Toch bleek tijdens de restauratie tussen 2004 en 2009 dat het gebouw voor het grootste deel nog uit middeleeuwse kloostermoppen bestaat. Het gaat om bouwmaterial uit de 13^e eeuw dat grotendeels in de 15^e eeuw is hergebruikt. De westmuur en een klein deel van de zuidmuur werden in 1628-29 opgetrokken. Aan de westzijde bevindt zich een houten dakruiter bekroond door een leeuw als windvaan. Deze windvaan die we ook in Ulrum en Vierhuizen aantreffen, verwijst naar het geslacht Lewe, dat hier het collatierecht bezat.

Inrichting

De inrichting van de kerk dateert in zijn huidige opstelling uit de 19^e eeuw, maar belangrijke onderdelen zijn ouder. Aan de oostwand hangt een eenvoudige 18^e-eeuwse preekstoel met een koperen kaarsenarm. De onderste uitstulping van de kuip is versierd met gesneden bladwerk en een soort Andreaskruis. Aan de noordzijde van de preekstoel staat de herenbank van de familie Von Inn- und Kniphausen uit de 17^e eeuw. Het gesneden opzetstuk is versierd met de wapens van dit geslacht en van de Lewe's. In het middenpad en op het koor liggen acht grafzerken. De oudste zerk is van de 'eerzame' in 1564 overleden Hayo Wyrts. Het in 1883 door Petrus van Oeckelen en Zn. gebouwde orgel verkeert nog geheel in oorspronkelijke staat. Op de hogere zijtorens staan adelaars met gespreide vleugels en de lage middentoren is versierd met houtsnijwerk in de vorm van een viool en enkele blaasinstrumenten. Aan weerszijden van de kas sluit een gietijzeren balustrade in neogotische vormen aan. De vlakke zoldering boven het orgel dateert uit de 19^e eeuw, maar in de oostelijke helft is de 17^e-eeuwse balkenzoldering tijdens de laatste restauratie weer zichtbaar gemaakt. Dit betreft een gemetselde vloer van bakstenen tegels van circa 30x30 cm rustend op zware eikenhouten balken met dwarsgeplaatste ribben. De naden tussen de stenen zijn gevuld met kalkspecie. Deze bouwtrant, die in kerken slechts bij hoge uitzondering wordt aangetroffen, werd voornamelijk in de huizenbouw toegepast – in de stad Groningen zijn er ongeveer dertig bekend.

De zilvervloot

Ter herinnering aan de verbouwing in de 17^e eeuw werd in 1628 een gevelsteen boven de westingang aangebracht. Het opschrift luidt 'Dese Kercke 1628 Ter Tydt van t Bemachtigen des Spanschen Silver Vloot Nedergeworpen, is in t laer 1629 als Wesel en Den Bosch Erovert van Gronds op Ter Eren Godes End des Selvest Gemeente Herbovwet End met dese Toorn Vercyrt Door Beleidt van den E E Evert Lewe Tot Asinga & c als Collator End Reynt Alyens ende Eyse Vbbens Vogden deser Kercke inder tit 1629'. Deze tekst brengt ons midden in het strijdgewoel van de Tachtigjarige Oorlog. Met de verovering van Wezel en Den Bosch had de Republiek twee belangrijke overwinningen op de Spanjaarden geboekt. Dergelijke gebeurtenissen werden doorgaans in religieuze termen geduid: in de ogen van de opstandelingen stond God duidelijk aan protestantse zijde. Niet geheel duidelijk is waarom ook de verovering van de Zilvervloot door Piet Hein in 1628 genoemd wordt. Waarschijnlijk betekende dit een forse financiële meevaller voor collator Evert Lewe, die voor ten minste 4000 gulden aandeelhouder en later ook bewindhebber in de West-Indische Compagnie was. Na de verovering van de Zilvervloot kregen alle aandeelhouders vijftig procent aan dividend uitgekeerd. De gevelsteen suggereert dat Lewe het verdiende geld investeerde in een opknapbeurt voor 'zijn' kerk in Niekerk, dit valt niet te bewijzen. Zo'n honderdvijftig jaar na zijn dood, in de Franse Tijd, werd het middelste veld op de steen, waar ongetwijfeld het familiewapen Lewe uitgebeeld was, vlak gekapt. Toch bleef met de tekst de herinnering aan de adellijke gever levend.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

© SOGK 2021, herziene versie